

TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHDA MILLIY VA XALQARO TAJRIBA

Matqurbonova Mohichehra Anvarjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

Aniq va tabiiy fanlar fakulteti Texnologik ta'lim yo'nalishi

matqutbonovamoxchehra@gmail.com**Abdusattorova Muhayyo Muzaffar qizi**

Andijon davlat pedagogika instituti

Aniq va tabiiy fanlar fakulteti Texnologik ta'lim yo'nalishi

Ilmiy rahbar: **Norinova Dilbaroy**

Annotatsiya : Mazkur maqolada O'zbekiston ta'lim tizimida sifatni ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar va xalqaro tajriba qiyosiy tahlil qilinadi. Finlyandiya, Singapur, Janubiy Koreya, Yaponiya va AQSH kabi yetakchi davlatlar ta'lim tizimining asosiy tamoyillari o'rganilib, ularning O'zbekiston sharoitiga mos keluvchi jihatlari aniqlanadi. Shuningdek, PISA, TIMSS, TALIS kabi xalqaro baholash dasturlarining ta'lim sifatiga ta'siri, o'qituvchilarning kasbiy salohiyati, raqamli ta'limning joriy etilishi va ta'lim monitoringi mexanizmlari ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, milliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish uchun ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, kompetensiyaviy yondashuv, xalqaro tajriba, PISA, TIMSS, raqamli ta'lim, akkreditatsiya, pedagog malakasi, ta'lim boshqaruvi.

Kirish: Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim sifati nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning, balki inson kapitalini samarali shakllantirishning asosiy mezoniga aylandi. Hozirgi davrda ta'lim sifati faqat bilimlar yig'indisi orqali emas, balki o'quvchilarning funksional savodxonligi, kreativ fikrlashi, muammolarni hal qilish qobiliyati, kommunikativ va raqamli kompetensiyalariga qarab baholanmoqda. Shuning uchun rivojlangan davlatlar ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda xalqaro standartlar,

reyting tizimlari, pedagog kadrlar tayyorlashning yangi modellari, ta'lim monitoringi va raqamlashtirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilagan. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda ta'lim sohasida tub o'zgarishlar amalga oshirilmoqda: yangilangan Davlat ta'lim standartlari, kompetensiyaviy yondashuvga o'tish, o'qituvchi malakasini baholashning yangi mezonlari, maktab infratuzilmasining takomillashuvi, o'quv jarayonining raqamlashtirilishi va xalqaro baholash dasturlarida ishtirok etish shular jumlasidandir. Xususan, PISA-2022 tadqiqotida ishtirok etish O'zbekiston ta'lim tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini berdi. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, milliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda ilg'or xalqaro tajribani o'rganish, uni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish va ta'lim sifatini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan mexanizmlar ishlab chiqish zarurati mavjud.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqot quyidagi ilmiy metodlar asosida amalga oshirildi:

Qiyosiy tahlil — rivojlangan davlatlar ta'lim tizimi O'zbekiston islohotlari bilan solishtirildi.

Kvantitativ tahlil — PISA, TIMSS, TALIS kabi xalqaro baholash natijalari o'rganildi.

Kontent tahlili — UNESCO, OECD, mahalliy vazirliklar va ilmiy manbalarning rasmiy hisobotlari tahlil qilindi.

Ekspert baholash — tajribali pedagoglar va ta'lim sohasi olimlarining fikrlariga tayanildi.

Tizimli yondashuv — ta'lim sifati omillarining o'zaro bog'liqligi o'rganildi.

Asosiy qism: Ta'lim sifati ko'p qirrali tushuncha bo'lib, o'quvchilarning o'quv natijalari, o'qituvchilarning kasbiy mahorati, o'quv dasturlarining zamonaviyligi, ta'lim jarayonining texnologik ta'minoti, o'quv muassasalari boshqaruvi va ta'lim standartlariga asoslanadi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifatining yuqori darajasi mamlakatning innovatsion salohiyati, inson kapitali va iqtisodiy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Rivojlangan davlatlar ta'limga strategik investitsiya yo'naltirib, o'qituvchilarning professional rivojlanishini tizimli ravishda qo'llab-quvvatlaydi, o'quv dasturlarini zamonaviy kompetensiyalar asosida shakllantiradi, o'quvchilarni 21-asr ko'nikmalariga yo'naltiradi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonlari izchil amalga oshirilmoqda. Yangilangan Davlat ta'lim standartlari o'quvchilarning bilim, ko'nikma va

kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan. O'quv dasturlari optimallashtirilmoqda, raqamli texnologiyalar keng joriy qilinmoqda, ta'lim muassasalarining reyting tizimi shakllantirilmoqda. Ammo PISA-2022 natijalari O'zbekiston ta'lim tizimi oldida hali ham yechim talab qiluvchi qator vazifalar mavjudligini ko'rsatdi. Matematika bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich — 379 ball, o'qish savodxonligi — 364 ball, tabiiy fanlar bo'yicha esa — 371 ballni tashkil etdi. Bu OECD o'rtacha ko'rsatkichidan ancha past bo'lib, o'quvchilarning real hayotiy vazifalarni bajarish kompetensiyalarini rivojlantirish zarurligini anglatadi. Ta'lim sifatida asosiy omil — o'qituvchi malakasi. Dunyo tajribasida yuqori natijaning 70–80 foizi aynan pedagog kompetensiyasiga bog'liq deb e'tirof etiladi. Finlyandiya ta'lim modelida o'qituvchi tayyorlash eng mas'uliyatli jarayon bo'lib, har bir pedagog magistr darajasiga ega bo'lishi shart. Singapurda o'qituvchilar yil davomida kamida 100 soat malaka oshirish treninglarida qatnashadi. Janubiy Koreyada esa ta'lim jarayoni texnologiyalar bilan to'liq integratsiyalangan bo'lib, o'qituvchilar raqamli vositalardan faol foydalanadi. O'zbekistonda so'nggi yillarda 300 mingdan ortiq pedagog malaka oshirdi, biroq TALIS tadqiqotlariga ko'ra, o'qituvchilarning 35–40 foizi innovatsion metodlardan foydalanishda qiynaladi. Bu esa o'qituvchilarni zamonaviy metodika, raqamli pedagogika, kompetensiyaviy baholash bo'yicha muntazam o'qitish zarurligini ko'rsatadi. Ilg'or ta'lim tizimlarining umumiy jihatlari quyidagilardan iborat: o'quvchi markazidagi ta'lim, individuallashtirilgan yondashuv, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, amaliyotga yo'naltirilgan o'quv jarayoni, ta'lim monitoringining shaffofligi, o'qituvchi kasbining nufuzini oshirish. Finlyandiya stresssiz ta'lim muhiti va individual yondashuv bilan ajralib turadi. Singapur ta'limi esa "Kamroq o'qit, ko'proq o'rgat" (Teach Less — Learn More) tamoyili orqali ta'lim sifatini keskin oshirdi. Janubiy Koreya texnologik ta'lim, Yaponiya esa jamoaviylik va intizom tarbiyasiga alohida urg'u beradi. AQSH oliy ta'lim tizimi mustaqil akkreditatsiya va erkin ta'lim dasturlari bilan mashhur. Ta'lim sifati monitoringida xalqaro baholash dasturlari muhim rol o'ynaydi. PISA o'quvchilarning funksional savodxonligini, TIMSS esa bilimlarni qo'llash darajasini o'lchaydi. TALIS orqali o'qituvchilarning kasbiy rivoji va ish sharoitlari tahlil qilinadi. Bu tizimlarda ishtirok etish O'zbekiston uchun milliy ta'lim dasturlarini qayta ko'rib chiqish, o'quvchi kompetensiyalarini rivojlantirish va o'qituvchi malakasini takomillashtirishga ilmiy asos beradi. Hozirgi sharoitda raqamli ta'lim platformalari, masofaviy o'qitish, elektron baholash tizimlari ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda kundalik.com, my.edu.uz, ziyonet kabi platformalar o'quv jarayonini avtomatlashtirish, nazorat qilish va shaffoflashtirishga xizmat qilmoqda. Kelajakda sun'iy intellekt asosida baholash, o'quvchi portfoliolarini avtomatik yuritish, adaptiv ta'lim tizimlarini joriy etish

ta'lim sifatini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Shu bilan birga, O'zbekiston ta'lim tizimi oldida turuvchi asosiy muammolar ham mavjud: hududlar bo'yicha ta'lim sifati teng emasligi, darsliklar sifatining turlicha darajada bo'lishi, infratuzilma muammolari, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasining yetarli emasligi, o'quvchilarni amaliy fikrlashga o'rgatishning sustligi. Ushbu kamchiliklarni bartaraf etish uchun xalqaro tajribalarni moslashtirish, o'qituvchi tayyorlash tizimini takomillashtirish, raqamlashtirishni jadallashtirish, ta'lim boshqaruvini soddalashtirish va modernizatsiya qilish zarur.

Xulosa: Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifatini oshirishda xalqaro tajriba muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning ta'lim tizimi hozirda modernizatsiya bosqichida bo'lib, PISA natijalari, DTS yangilanishi, o'qituvchi malakasini oshirish bo'yicha islohotlar va raqamli ta'limni rivojlantirish o'z natijasini bermoqda. Biroq ta'lim sifatini jahon darajasiga yetkazish uchun quyidagi strategik yo'nalishlarda ish olib borish zarur: O'qituvchilar malakasini uzluksiz oshirishni kuchaytirish, Singapur va Finlyandiya tajribasiga asoslangan tizimni joriy etish. Raqamli ta'lim ekotizimini kengaytirish, sun'iy intellekt asosidagi ta'lim texnologiyalarini joriy etish. O'quv dasturlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida yanada modernizatsiya qilish, amaliyotga yo'naltirilgan o'qitishni kuchaytirish. Sifat monitoringi va akkreditatsiya tizimini shaffoflashtirish, xalqaro standartlarga moslashtirish. Hududlar o'rtasidagi ta'lim sifati tafovutlarini kamaytirish, teng imkoniyatlar yaratish. Milliy va xalqaro tajriba sintezi O'zbekiston ta'lim tizimini rivojlantirishda barqaror mexanizm bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, A. (2021). Ta'lim sifatini baholashning zamonaviy yondashuvlari. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Jo'rayev, R., & Mamatqulova, S. (2020). Raqamli ta'lim texnologiyalari. Toshkent: Innovatsiya.
3. Karimova, D. (2019). O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
4. Ministry of Higher Education, Science and Innovation of Uzbekistan. (2023). Quality assurance guidelines. <https://edu.uz>